

ИЗДАНИЕ

Общества Изслѣдователей Волыни.

Этнографическая Секція.

**ДѢТСКІЯ ИГРЫ,
ПѢСНИ и СКАЗКИ.**

Ковельскаго, Луцкаго и Новоградъ-Волынскаго уѣздовъ Волынской губ.

Собранныя Ларисой Кóсачъ.

Музыка записана К. Квиткой.

Дитячі гри, пісні й казки.

з Ковельщини, Лущини та Звегельщини
НА ВОЛИНІ.

Зібрала Л. КОСАЧ. Голос записав К. КВИТКА.

КІЄВЪ.

Типографія И. И. Чоколова, Фундуклеевская ул., д. № 22.

1903.

ИЗДАНИЕ

В

34 100.58

149

Общества Изслѣдователей Волыни.

Этнографическая Секція.

ДѢТСКІЯ ИГРЫ,

ПѢСНИ и СКАЗКИ.

Ковельскаго, Луцкаго и Новоградъ-Волынскаго уѣздовъ Волынской губ.

Собранныя Ларисой Косачъ.

Музыка записана К. Квиткой.

Дитячі гри, пісні й казки.

з Ковельщини, Лущини та Звегельщини

НА ВОЛИНІ.

Зібрала Л. КОСАЧ. Голос записав К. КВИТКА.

КИЕВЪ.

Типографія И. И. Чоколова, Фундуклеевская ул., д. № 22.

1902.

149901-

Державна
республіканська бібліотека
ДЛЯ ДІТЕЙ

Печатать разрешается, по определению Совета Общества
исследователей Волыни.

Товарищ Председателя *В. Ногайский.*

Дитячі гри, пісні й казки.

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Всѣ предлагаемыя здѣсь дѣтскія игры, пѣсни и сказки собраны среди народа на Волыни, въ Новоградъ-Волинскомъ, Луцкомъ и Ковельскомъ уѣздахъ; при записываніи удержанъ выговоръ, свойственный каждому изъ этихъ уѣздовъ. Но матерьялы эти не были записаны подѣ диктовку одной какой либо личности изъ народа, — они собирались долго въ моей памяти, почти всѣ они хорошо знакомы мнѣ съ дѣтства, со времени игры съ крестьянскими дѣтьми. Матерьялы же изъ Ковельскаго у. мнѣ не разъ удавалось провѣрить на мѣстѣ позже.

Быть можетъ, такъ составленный, сборникъ и не отвѣчаетъ всѣмъ требованіямъ современной этнографіи, но, если онъ возбудитъ у другихъ желаніе сдѣлать лучше, то трудъ, положенный на него, не будетъ напрасенъ.

Считаю долгомъ замѣтить, что всѣ мелодіи, помѣщенные въ этомъ сборникѣ, г. Квитка записалъ съ *моего голоса*, а потому отвѣтственность за нихъ я принимаю всецѣло на себя. Все, сказанное выше о текстѣ, относится въ равной степени и къ мелодіямъ.

Лариса Кóсачъ.

ПЕРЕДМОВА.

Всі оці дитячі гри, співи та казки зібрані серед народу на Волині, в Звягельському, Луцькому та Ковельському повітах; при записуванні задержана вимова, властива кожному з повітів. Матеріяли сі однак не було записано від якоїсь одної людини з народу, вони збиралися довго в пам'яті моїй; мало не всі їх я знаю, як то кажуть, „зроду“, перейнявши їх ще дитиною від сільських дітей, а матеріяли з Ковельщини мені трапилось не раз перевірити на місці пізніше.

Може, так споружена, збірка ся і не задовольнить всіх вимог сучасної етнографії, та коли вона заохотить інших зробити щось ліпше, то праця, покладена на неї, не буде пропаща.

Вважаю собі за повинність застерегти, що всі мелодії, уміщені в сій збірці, д. Квітка записав з *мого голосу*. Отже приймаю відповідальність виключно на себе. Все, сказане тут про текст, відноситься въ рівній мірі і до мелодій.

Ларіса Косач.

1.

„Пускайте нас“

Діти стають так, що половина береться за руки, а друга половина так собі гуртом тримається і співає:

Moderato.

Пус_кай - те нас, пус_кай - те нас за гір
по_гу - ля - ти або на
кінці: ля - ти

- 1) Пускайте нас,
пускайте нас
за гір.*) погуляти.

Той гурт, що за руки побрався, одспівує:

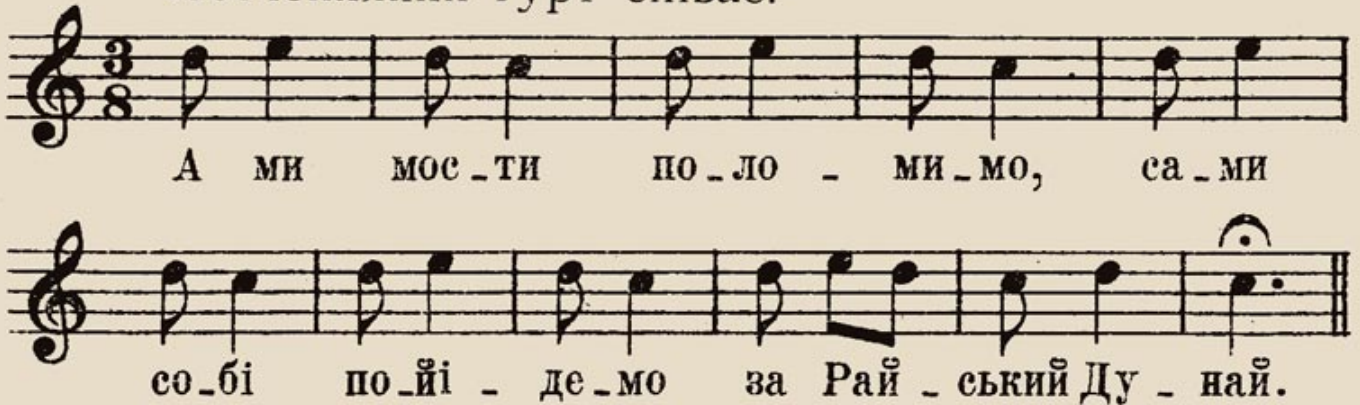
1. Не пус_ти_мо не пус_ти_мо бо близь_ко Ду_най,
2. А ми мос_ти по_мос_ти_мо за рай_ський Ду_най

- 2) Не пустимо,
не пустимо,
бо близько Дунай,

*) Може воно „з-за гір“, але вчувається „за гір.“

а ми мости
помостимо
за райський Дунай.

Несчепляний гурт співає:

А ми мос - ти по - ло - ми - мо, са - ми
со - бі по - йі - де - мо за Рай - ський Ду - най.

3) А ми мости
поломимо,
сами собі
пойдемо
за райський Дунай.*)

Тай силоміць прориваються крізь счепляний гурт.
(С. Колодяжне коло Ковля).

Треба завважити, що в с. Колодяжному діти, так само, як і дорослі, намагаються співати якомога грубшим голосом, на цілу октаву нижче, ніж записано тут і далі в піснях з Колодяжного.

В а р і а н т и:

1) **Kolberg**, Oskar. Pokucie. Obraz etnograficzny, Lwów 1883, Tom I (№ 75, st. 175, № 86 st. 181, № 34, st. 186).

2) **Милорадовичъ**. Народные обряды и пѣсни Лубенскаго у. Полтавской губ. (Сборникъ Харьк. Историко-филологич. Общества, т. IX. Харьковъ 1897) ст. 52. (Три варіанти).

3) **Чубинскій**. Труды этнографическо-статистической экспедиции въ Западно-Русскій Край. Томъ III ст. 42 (Танокъ „Король“; той самий у Лисенка.—„Молодоши“, Збірник танків та веснянок. Київ. 1875).

4) **А. И. Рубецъ**. Двѣсти шестнадцать народныхъ украинскихъ напѣвовъ. Москва 1882 (№ 29).

*) Часом замість сих слів співають знов: „сами поїдем“.

2.

Гра в „залізного ключа“ або у „вовка“.

Діти стають в коло, побравшись за руки, а одно в середині, в крузі, намагається прорватись, налягаючи грудьми йім на руки. Його питають: який ключ? Воно відказує: „залізний!“ Як розчепить чийі руки, то виривається з круга і втікає, а за ним всі женуться та співають:

Allegro assai (жваво).

Ой дзво_ни дзво_нять, чор_ти вов_ка го_нять
по бо_ло_тах о_че_ре_тах де лю_де не хо_дять.

Ой дзвони дзвонять,
чорти вовка гонять
по болотах, очеретах,
де люде не ходять.

Хто зловить, той сам стає „вовком“ у крузі, і тоді знов грають спочатку.

(С. Колодяжне коло Ковля).

3.

Гра у „Відьми“

Діти вибірають „відьму“: одна стає і,—показуючи за кожним словом на кожного з дітей по черзі, починаючи від себе, „по сонцю“, се-б-то зліва на право,— „рахує“ так:

Ене, мéне, іки, па́ки,
éрве, сéрве, ісумда́ки,
ей, свей, скусматéй,
сіньки, піньки, цервута́,
áлки, ма́лки, та́лки, туз.*)

На кого впаде остатнє слово, той стає за „відьму“. Так само вибірають „матку“.

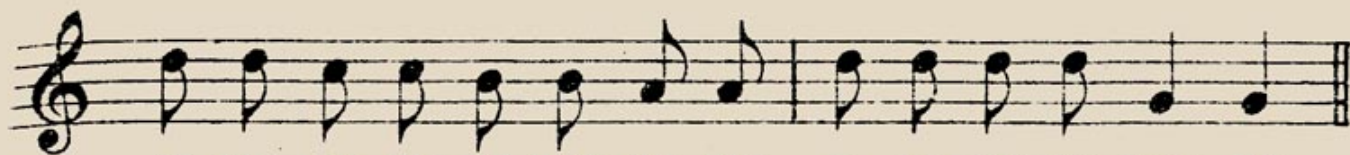
„Відьма“ сідає долі, надувшись, мов би лиха, інші йдуть до неї, побравшись за руки „ключем“ (у стяж), так що передня, „матка“, може заслонити собою всіх. „Матка“ починає співати, мов би дражнячись, а за нею всі:

*) Так само рахують не тільки до цієї гри, а й до інших. Інші „лічилки“: див. **Ивановъ**. Игры крестьянскихъ дѣтей въ Купанскомъ у. Харьковской губ. (Сборн. Харьк. Ист.-фил. Общ., т. II, Хар. 1890) № 57, № 60.

Allegro molto.

Ой ти, ба_бо, . ой ти, ста_ра відьмо, за_пра_гаймо, й_їдьмо

за гра_ни_цю по пше_ни_цю а по_ки ще вид_но.

Ой ти, бабо, ой ти, стара відьмо,

запрагаймо, й йідьмо

за границю по пшаницю,

а поки ще видно.

„Відьма“ зривається і силкується схопити котре, а „матка“ боронить всіх собою. Коли ж „відьма“ таки торкне котрого, то той застається, а всі біжать в рогіт; „відьма“ ловить і котрого зловить, той стає „відьмою“ на їїй и місце. Той, що „відьма“ торкнула ще перше, поки всі разбіглись, стає за „матку“, і гра знов починається.

(С. Колодяжне коло Ковля).

В а р і а н т и:

Сементовскій. Замѣчанія о праздникахъ у молороссіянь.
Маякъ 1843. (Т. 11, ст. 13).

Милорадовичъ. Народные обр. и п. в Луб. у. Полт. губ. (Сб. Харьк. Ист.-ф. Общ. т IX ст. 54).

4.

Гра в „Бобра“!

Вибірають „бобра“ і „мисливого“. „Бобра“ вибірають так, що беруть кійка (ціпка, паличку), держать правцем, і кожне з дітей береться за нього одною рукою, а чия рука прийдеться зверху, на кінці кийка, той стає за „бобра“. „Мисливого“ вибірають так, що всі кладуть по одному пальцю на чие небудь коліно, всі пальці сходяться кінцями до купи („зірочкою“), тоді одна дитина „рахує“ їх:

Котилася—торба—
з високого—горба,
а в тій—торбі—
хліб—та паляниця,—
кому—доведеться,—
той—буде—жмуриця.*)

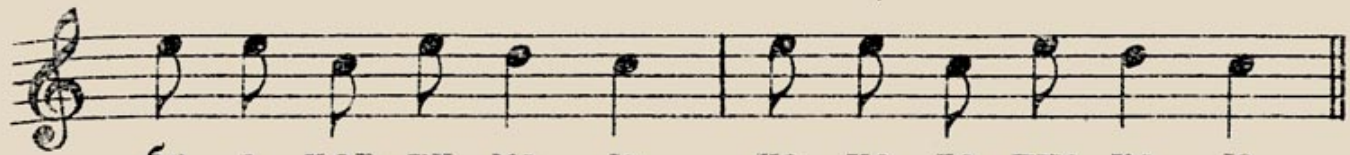
На чий палець прийдеться слово „жмуриться“, той стає за „мисливого“, а решта всі стають за „хортів“ і вибірають собі кожне собаче імення (напр. Сірко, Рабко, Крутько, Бровко, Лиско, Лиска, Співка, Знайда, Жук). „Мисливий“ з „бобром“ відходять далі, щоб „хорти“ не бачили „бобра“, де він сховається. „Мисливий“ сідає, „зжмурившись“ (заплющивши очі або сховавши голову), і співає:

*) Див. Чубинській. Труды, т. III ст. 101.

Allegretto (весело).

Ой ти, ста_рий боб_ре, за_хо_вай_ся доб_ре,

бо я хор_ти ма_ю, на по_ле пу_ска_ю.

Ой ти, старий бобре,
заховайся добре,
бо я хорти маю,
на поле пускаю.*)

„Бібр“ мусить сховатись, поки „мисливий“ доспіває; часом „бібр“ просить проспівати тричі або й більше, щоб мати час заховатись, то можна співати й більше, тільки „бібр“ повинен просити, ще не починаючи ховатись. Проспівавши, скільки раз було вмовлено, „мисливий“ гукає: „Хорти з ліса!“ „Хорти“ біжать на голос і шукають „бобра“, коли той встиг сховатись, а знайшовши, ловлять його, бо він зараз кидається втікати, а коли він ще й не встиг сховатись, то все одно за ним женуться, як тільки „мисливий“ гукне. „Бібр“ може і втікаючи ховатись по скільки разів, коли спритний, а „хорти“ мусять його шукати. „мисливий“ сам не шукає і не ловить, тільки цькує, як бачить, що котре лінується: „Шукай, Сірко!“ або „лови, Бровко“!

*) Варіант з Дубенщини:

Ой ти, милий бобре,
заховайся добре,
бо я хорти маю,
з лісу попускаю.
Як випущу хорти,
розірвуть до чорта.

(Подав В. Боровик).

„Гуджа, хорти, гуджа його!“ То знов завертає, як котре томиться: „На сюди, Лиско! Не руш, Співко!“.... „Хорти“, бігаючи, брешуть—„валують“. Як хорти зловлять „бобра“, то „мисливий“ наміряється на нього кійком і кричить: бабах! „Бібр“ падає до долу, „мисливий“ гукає: „хорти в ліс!“ і сам з ними біжить геть, а застається „бібр“ і той, хто перший торкнув його, ловлячи. „Бібр“ стає за „мисливого“, а той, хто зловив, за „бобра“, і знов грають так само.

(С. Жабориця коло Звягля).

В а р і а н т и:

- 1) **Свидницький:** Великдень у Подолян. (Основа 1861 р. № 11 ст. 37).
- 2) **Moszyńska** Kupajło i zabawy doroczne z okolie Białej Cerkwi (Zbiór Wiadomości do Antropologii Krajowej. Wydanie Akademii umiejętności w Krakowie, t. 1881. V) ст. 83. (Piżmurok).
- 3) **Чубинській:** Труды Этн.-стат. эксп. т. IV ст. 40.
- 4) **Ивановъ:** Игры крест. дѣтей № 70.

5.

„Савка“!

Andantino (трохи помалу).

Клем бом клем! Сав_ка в мер. Прий_шов піп,
Сав_ка втік. Прий_шла по_па_дя Сав_ки не_ма.

Клем—бом—клем!
Савка вмер.
Прийшов піп,
Савка втік.
Прийшла попадя,
Савки нема....

Часом се так собі співають, без гри. А часом одно з дітей удає „Савку“ і лягає долі, як мертве, друге „попа“, третє „попадю“, і тоді так грають, як співають, що приходить „піп“, а „Савка“ втікає і ховається. „Піп“ з „попадею“ шукають „Савку“, і котре знайде, то само стає за „Савку“. Решта дітей з гурту не грає, тільки приспівує.

(С. Жабориця коло Звягля).

6.

„Рак-неборак“

Діти кладуть дошку одним кінцем на колодки, другим на землю, по черзі вбігають або слизьгаються по ній та співають:

Allegro non troppo (швидко, та не дуже).

А йа рак не_бо_рак ців_ки су_че, шу_кой_ка ри_бой_ка
до го_ри ска_че то в го_ру то в до - ли - ну.

А йа рак-неборак
цівки суче,*)
щукойка-рибойка
до гори скаче,
то в гору, то в долину.

Так бавляться найбільше на Великдень.

(С. Чекна коло Луцького).

Вар. **Б. Гринченко**. Етнографічні Матеріали, т. III (Черніговь, 1899) № 238 вв. 8—9.

*) Цівка — веретенце для зсукування двох ниток до купи, сукати таким веретенем зветься „цівки сукати“. Рак зсукує два вуса до купи.

7.

„Мир-миром“

Як двоє дітей посваряться, то інші їх мирять, співаючи:

Allegro (весело).

Музична нотація на двох лінійках. Перша лінійка містить перші три такти пісні, друга — наступні три такти. Під нотою наведено відповідні слова пісні.

Мир ми-ром, пи-ро-ги з си-ром ва-ре-нич-ки в мас-лі,
ми дру-жеч-ки крас-ні, по-ці-луй - мо - ся!

Мир-миром,
пироги з сиром,
варенички в маслі,
ми дружечки красні,
поцілуймося!

Посварені подумують, подумують, а далі поцілуются та вже й добрі.

(С. Жабориця коло Звягля).

державна
республіканська бібліотека
ДЛЯ ДІТЕЙ

8.

Воскресениє-день.

Allegro. (весело).

Вос-кре-се - ни - є день, хо-дім гу-лять на весь день,

та вкра-де-мо по-ро-ся, тай про-сла - ви - мо - ся!

Andante (помалу). **Allegro** (знов швидко).

Пос-той, Лев-ку, пос-той, Брев-ку, по-хри-сто-су-єм-ся!

Воскресение—день,
 ходім гулять на весь день,
 та вкрадемо порося
 тай прославимся!
 Постой, Левку,
 постой, Бревку,
 похристосуємся!

Так співають на Великдень.

(С. Жабориця коло Звягля).

9.

„Безконешна“

Andante (помалу).

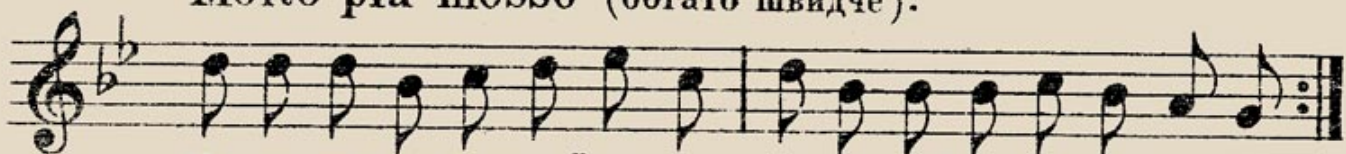

Був со - бі жу - ра - вель та жу - ра - воч - ка,

на ко - си - ли сін - ця пов - ні я - сель - ця.

Molto più mosso (богато швидче).

Наша пісня гарна й но - ва, по - чи - наймо їй - їй зно - ва.

Був собі журавель
та журавочка,
накосили сінця
повні ясельця.

Наша пісня гарна й нова,
починаймо їйї знова:

Був собі журавель... (і знов спочатку, і знов,
без кінця, поки обридне).

В а р і а н т:

(С. Жабориця коло Звягля).

Ивановъ: Игры крест. дѣтей № 91.

10.

„Козуня-любуня“

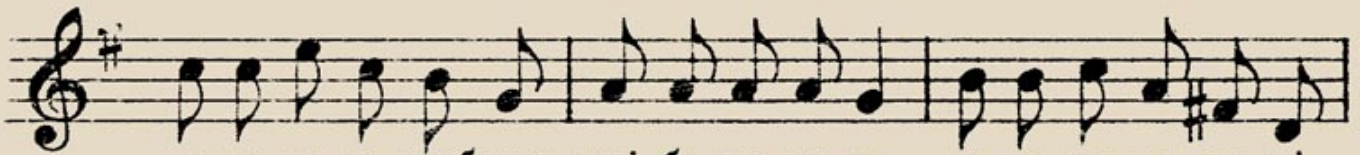
Allegretto (весело).

Ко-зу-ню-лю-бу-ню, при-стань до ме-не, ні-чо-го не будеш

ро-би-ти в ме-не: у ме-не во-ди-ця ві-кон-цем те-че,

у ме-не го-роб-чик хлі-ба на-пе-че, у ме-не ли-си-ці

спе-чуть па-ля-ни-ці, у ме-не вед-мідь із-ва-рит о-бід.

Козуню—любуню,
пристань до мене,
нічого не будеш
робити вь мене:
у мене водиця
віконцем тече,

у мене горобчик
хліба напече,
у мене лисиці
спечут паляниці,
у мене ведмідь
ізварит обід.

(М. Миропілля в Звягельщині).

II.

„Козиняtko“

Allegro (швидко).

lamentoso (жальбно).

Біг - ло, біг - ло ко-зи-нят-ко · льод-ком, льод-ком

за ним за ним ца - пок слід - ком,

commode (спокійно)

во-но біг-ло то-пи-ти-ся, за ним ца-пок ди-ви-ти-ся
во-но біг-ло в о-по-лонку, йо-го ца-пок за го-лов-ку:

rigoroso (суворо)

стій, ко-зо, не то-пи-ся, щей на ме-не по-ди-ви-ся.

Бігло, бігло

козиняtko льодком, льодком,

за ним, за ним

цапок слідком,

воно бігло топитися,

за ним цапок дивитися,
воно бігло в ополонку,
його цапок за головку:
„Стій, козо, не топися,
ще на мене подивися!“

(М. Миропілля в Звягельщині).

В а р і а н т:

Б. Гринченко: Етнографіческіє матеріали, т. III. № 1365.

12.

Т а н е ц ь.

(КОЗАЧОК).

Allegro (весело).

Тан_цю_ва_ли ми_ші по ба_би_ній хи_жі,
ста_ло ба_бі за та_нець ззі_ли ми_ші бу_ха_нець.

Танцювали миші
по бабиній хижі.
Стало бабі за танець—
ззіли миші буханець.

(М. Миропілля в Звягельщині).

13.

Казка про котика та півника.

Був собі котик та півник, і були вони у великій приязні. Котик було у скрипочку грає, а півник пісеньки співає. Котик було йде їсти добувати, а півник вдома сидит та хати глядит. То котикъ було, йдучи, наказує: Ти ж тутъ нікого не пускай тай сам не виходь, хоч би хто й кликав.

— Добре, добре, — каже півник, засуне хату тай сидит, аж поки котик вернеться.

Навідала півника лисиця тай надумала його підманити. Підійде під віконце, як котика нема вдома, тай підмовляє:— Ходи, ходи, півнику, до мене, шо у мене золота пшеница, медяна водица.

А півник їй:— То-ток, то-ток, не велів коток!

Бачит лисиця, шо так не бере, прийшла раз уночі, насипала півникові попід вікном золотойї пшениці, а сама засіла за кущем. Тільки шо котик вийшов по здобич, а півник одсунув кватирку тай виглядає. Бачит: нікого нема, тільки пшеничка попід вікном розсипана. Пона-

дився півник: — Піду но я, трошки поклюю, нікого нема, ніхто мене не зобачит, то й котиківі не скаже.

Тільки півник за поріг, а лиска за нього тай помчала до свойейі хати. А він кричить:

Речитатив.

Ко - ти - ку бра - ті - ку, не - се ме - не лис - ка
по ка - ме - ню мос - ту по сво - є - му хво - сту, по - ра - туй ме - не.

Котику—братіку,
несе мене лиска
по каменю—мосту
на своєму хвосту.
Поратуй мене!

Котик поки почув, поки завернувся (далеко був), то вже й опізнився лиску догоняти. Біг—біг, не здогнав, вернувся до дому тай плаче, а далі надумався, узяв скрипку та писану кайстру*) тай пішов до лисичиної хатки.

А в лисиці було штирі дочки та йіден син. То стара лисиця на влови пішла, а дітям наказала півника глядіти та окріп гріти, щоб ото вже, як вернеця, зарізати його та обпатрити.

— Глядіть же, наказала,—нікого не пускайте.

*, Кайстра=торба.

Тай пішла.

А котик підійшов під вікно тай заграє, щей приспівує.

Allegretto (весело).

Ой у лиски в лиски новий двір та чотири дочки на вибір,
п'ятий синко щей Пилипко, вийди, лисе,
подивися, чи хороше граю.

Ой у лиски, в лиски новий двір
та чотири дочки на вибір,
п'ятий синко щей Пилипко.
Вийди, лисе, подивися,
чи хороше граю!

От найстарша лисичівна не втерпіла тай каже до менчих:— Ви тут посидьте, а я піду подивлюсь, що воно там так хороше грає?

Тільки шо вийшла, а котик їйі цок у лобок, та в писану кайстру! А сам знов грає:

Ой у лиски в лиски новий двір і т. д.

Не втерпіла й друга лисичівна тай собі вийшла, а він і ту—цок у лобок, та в писану кайстру! Так усіх штирох виманив. А синко—Пи-

липка жде—пожде сестричок—не вертаються:—
Піду-но, каже, позаганяю, а то мати прийде,
битиме.

Тай вийшов з хати. От котик і його цок
у лобок, та в писану кайстру! А потімъ по-
чепив кайстру на сухій вербі, сам у хату, знай-
шов півника, разв'язав, взяли вони у-двох, усю
лисичину страву поїли, горщика з окропом ви-
вернули, горшки-миски побили, а самі втекли
до дому.

Та вже потім півник до віку слухав котика.

(М Миропілля в Звягельщині).

В а р і а н т и.

Рудченко. Народныя южнорусскія сказки. (Кієвъ, 1870). Т. 1,
ст. 27. Т. 2, ст. 3.

14.

Казка про Івашка.

(Сю казку мало котре з сільських дітей не знає; йійі навіть часом удають, мов гру: одне стає за „Івашка“, друге за „відьму“, а решта за „Оленку“, за батька з матіррю та за гусей, так кожне співає й проказує, як там за кого приходиться вь казці).

Був собі чоловік та жінка, а в них синок—одиначок Йівашко. Ото Йівашко, як підріс трошки, став просити батька: Зробіт мені, тату, човник та весельце, то я буду рибку ловити та вас обох при старощах годуватиму.

— Куди тобі, синку, ти ще малий, каже батько.

А він таки в одно: Зробіт тай зробіт.

От зробив йому батько човна і весельце, і став Йівашко рибалити. Поплине Йівашко геть-геть річкою, а мати тим часом йому йісти наварит та в двойнятка накладе, візьме ті двойнятка щей сорочечку білу для Йівася, піде до берега, стане тай кличе:

Йівашечку, Йівашечку,
приплинь, приплинь до бережка,
я дам тобі йісти-пити
і хороше походити.

А Івашко почує:—Цеж мейі матінки голосок.
Пливи, пливи, човнику, до бережка.

Приплине, пообідає, сорочечку білу озьме, подякує, віддасть матері рибку, що наловив, тай знов на річку.

Нагледіла Йівашка відьма тай каже собі: Ото б добре Йівашкового м'ясця попойісти! Дай-но я його підманю.

Стала вь обідню годину на бережку тай кличе:

Tempo giusto (помалу)

Йвашечку, Йвашечку, приплиньприплинь до бережка,
я дам тобі їсти-пити і хороше походити.

Йівашечку, Йівашечку,
приплинь, приплинь до бережка,
я дам тобі їсти-пити
і хороше походити.

Йівашко послухав, послухав:—Ні, це не мейї матінки голосок, у мейї матінки голосок, як шовк, а се такий, як вовк. Пливи, пливи, човнику, далі та далі!

Бачит відьма, що так не підманит, пішла до коваля:—Ковалю, ковалю, скуй мені такий голос, як у Йівашкової матері.

Коваль скував їй тоненький голос, а вона пішла до річки та вже новим голосом кличе Йівашка:

Йівашечку, Йівашечку,
приплинь, приплинь до бережка,
я дам тобі їсти-пити
і хороше походити.

Йівашко слухає:—Оце ж мейі матінки голосок.
Пливи, пливи, човнику, до бережка.

Тільки шо Йівашко на бережок, а відьма його хап! тай потягла до свейі хати. Принесла тай каже дочці: Ось на, Оленко, цього хлопчика, спечи мені його на обід.

—Добре, мамо, каже Оленка, я вже й у печі напалила.

—То я піду по сіль, каже відьма, а поки вернуся, шоб була мені печеня готова.

Відьма пішла по сіль, а Оленка взяла лопату тай каже до Йівашка:—Сядай, хлопче, на лопату.

А Йівашко каже:—Та я не вмю.

—Та сядай, сядай!

От Івашко то руку покладе, то голову, а все не сядає, ніби то не вміє, а далі до Оленки:—Ти мені покажи, як сядати, то я й сяду.

—Та от же так, дивися!

Сіла Оленка на лопату, а Йівашко їйї шух! у піч і заслонкою затулив, там вона й спеклась.

Вибіг Йівашко з хати, коли чує, видьма йде,— він хучій на явора, сховався тай сидит.

Увійшла відьма въ хату, бачит, нема Оленки:—Ну, проклята дівка! тільки я з хати, а вона вже й чкурнула. Я ж тобі дам! нема шо, побідаю сама.

Витягла сама печеню, найілася, пішла, лягла під явором тай качаєця:

— Поkochуся, повалюся, Йівашкового мнясця на-йівшися.

А Йівашко не втерпів та з явора до нейі:

— Покотися, повалися, Оленчиного мнясця на-йівшися!

— А, то ти тут, сякий такий сину! Чекай же, я ж таки тебе ззім!

Тай почала відьма явора гризти, гризе, гризе та зубами клацає. Бачит Йівашко, що не переливки, аж тут, дивиться, летять гуси. Він до йіх:

Гуси, гуси, лебедята,
озьміт мене на крилята
та понесіт до батенька,
а в батенька йісти-пити
і хороше походити.*)

А вони кажут: Нам ніколи, нехай тебе задні візьмут,—тай полетіли.

*) Співаєтьса так само, як „Івашечку, Івашечку“.

А відьма все гризе, аж явір трасеця.

Надлетіли задні гуси. Йівашко до йїх:—

Гуси, гуси, лебедята,
озьміт мене на крилята....

— Нехай тебе задне озьме! кажуть гуси тай полетіли.

А відьма вже так явора підгризла, шо він аж похилився, от-от упаде.

Қоли то летит йїдна гусочка, йїдно крильце йїй перебите, то вона од гурту одбилась та так сама позаду і летит.

Івашко заплакав та до нейї:—

Ой гусятко, лебедятко,
озьми мене на крилятко
та понеси до батенька,
а в батенька йїсти-пити
і хороше походити.

Шкода стало гусочці Йівашка от вона й каже:
—Та вже сядай, може якось долетимо.

Йівашко сїв на нейї тай полетіли. Відьма як побачила, шо Йівашко таки втік, надулася з пересердя тай луснула. А Йівашко з гусочкою полетіли-полетіли та під батьковим віконцем сіли. Став Йівашко під віконцем тай слухає, шо там старі гомонят. А там мати перїжки з печі виймає по парі, кладе йїх на віконце тай примовляє:

— Це тобі, дїдусю, а це мені, дїдусю.

А Йівашко з-поза вікна й обзивається:—

— А Йівашкові й нема!

— Ой, старий, каже мати, шось мені так як Йівашків голос вчувається!

— Та де там, стара, нашого Йівашка вже на світі немає.

Утерла стара сльози тай знов до періжків:

— Де тобі, дідусю, а це мені, дідусю.

Аж Йівашко знов:—А Івашкові й нема;

— Та ні таки, старий, каже мати, — я добре чую, це або він, або його душечка.

Вийшли старі за поріг, аж дивляця, Йівашко стоїт під віконцем. Поздоровкались, почоломкались та такі то вже раді! Мати Йівашкові і головку змила, і сорочечку білу дала, і нагодувала, а гусочці шо найліпшого зерна посипала. Тай стали вони всі укупочці жити. І досі живуть та хліб жують.

От вам казка, а мені бубликів вязка.

(М Миропілля в Звягельщині).

В а р і а н т и.

Чубинскій. Труды Этногр.-стат. Эксп. т. II ст. 406.

Драгомановъ. Малорусскія народныя преданія и рассказы (Кієвъ 1876) ст 353.

Кулишъ. Записки о Южной Руси. (Петерб 1857) т. II, ст. 17.

Рудченко. Народныя южно-русскія сказки т, 2, ст. 38.

15.

Казка про дивну сопілку.

Був собі чоловік та жінка, а в них два сини, і мали вони такий садок, що як уродит расно та продадут садовину, то цілий рік з того самого аж до нового годуюця. Аж то унадився у той садок веприк з ліса, риє тай риє шо-ночі, а вдосвіта втікає і ніяк його достерегти неможна. Шо-найліпше дерево підрив тай став садок підсихати. От батько й каже до синів: Достережіть мені, шо воно садка псує, а котрий з вас допантрує садка, тому й садок буде по мойій смерти.

Пішли хлопці в ночі на варту, позасідали в садку тай ждуть. То старший посидів, посидів тай заснув, а менчий нарубав терну тай обложився геть навколо: ото ж як почне його сон змагати, то він кивнеться вколеться на шпичку тернову тай прокинеться; так цілу ніч не заснув на чатах. Аж то перед світом чує, шось хропе та ломиться в садок. Дивиться хлопець, а то веприк з ліса—полумям дише, клами землю пише, копитами загібає, хвостом слід замітає. Стрільов хлопець тай забив веприка враз. Тільки менчий брат стрільов, то старший прокинувся, бачит—веприк вже забитий; так йому заздрісно стало, шо то вже тепер батько на менчого садок запише, — узяв тай забив брата з своєї стрільби, поховав його в полі при дорозі, а сам поніс веприка до дому.

— А де ж брат? питає батько.

— Брата, каже син,—оцей веприк розірвав, то я веприка застрілив, а братового тіла не знайшов.

Заплакали старі, батько въ плач, мати в голос. Став їх старший син потішати, та так придобрився, що батько йому ще за життя і хату й обійстя віддав, аби він їх старих при собі до смерти тримав.

А над забитим братом, в полі, при дорозі виросла калина, та така хороша, аж гочі бере, літо й зиму на ній і лист, і цвіт, і ягідки, все разом.

Йдуть яқось тим шляхом чумаки та дивуюця: „Шо то воно за калина така дивна?“ А йден вирізав гілку, зробив сопілку, сів собі на воза, йіде тай грає, а сопілка йому людзькимъ голосомъ співає, словами промовляє:

Andante (помалу)

По - ма - лу ма - лу, чу - ма - че грай,
не вра-зи жмо-го серденька в край, брат ме-не вбив
в зем-лю за-рив за то-го веп-ри-ка, що в са-ду рив.

По малу-малу, чумаче, грай,
не врази ж мого серденька вкрай!
Брат мене вбив, в землю зарив,
за того веприка, що в саду рив.

Злякався чумақ, хотів ту сопілку викинути,
а товариші кажуть: не кидай, треба людей по-
питати, може хто скаже, проти чого воно.

Дойіхали до села, до крайньої хати, поспро-
сились на ніч, там йіх прийняли щей вечерати
запросили. Сидят вони, вечерают та про те
диво розказують, що яка то дивна у них сопілка
з тейі калини, що росте при дорозі:—Ось на-те,
господару, хоч самі заграйте.

Узяв старий господар сопілку, заграв, а вона
до нього людским голосом співає, словами про-
мовляє:

Помалу-малу, батеньку, грай,
не врази ж мого серденька вкрай!
Брат мене вбив, в землю зарив,
за того веприка, шо в саду рив.

— Шо воно таке? каже господар,—а ну-но, ще
ти, стара, заграй!

Узяла стара господиня сопілку, а вона й
до нейі:

Помалу-малу, матінко, грай,
не врази ж мого серденька вкрай!
Брат мене вбив, в землю зарив,
за того веприка, шо в саду рив.

Тоді старий до сина: Тепер ти грай.

Той не хоче: Чи я малий у дудочку грати?

Та батько таки примусив. Тільки то молодий господар сопілку до губи притулив, а вона як заквилила:

Помалу-малу, братіку, грай,
не врази ж мого серденька вкрай!
Ти ж мене вбив, в землю зарив,
за того веприка, що в саду рив.

Тут батько до сина: Признавайся, що ти брата вбив!

Той і признався, бо вже не було куди. Прогнав його батько геть з очей, а сам зостався з старою сиротами віку доживати.

А калина та мабуть і досі цвіте....

(Звягель).

К І Н Е Ц Ь .

В а р і а н т и :

1) **Манжура**. Сказки, пословицы и т. п. (2 вып. II т. Сборн. Харьк. Ист.-фил. общ.) ст. 58.

2) **Кулишъ**. Записки о Южной Руси (Петерб. 1857) т. II ст. 20.

Одміна мелодійі у **Рубця** Двѣсти шестнадцать укр. нар. напѣвовъ № 208.

Близький до нашого варіант мелодійі взяв за тему **М. В. Лисенко** до своїй сюїти (**Suite en G sur les Thèmes de l'Ukraine № 2 Couranta** op. 2).

Handwritten text in red ink, possibly a signature or name, located at the top of the page. The text is written in a cursive style and appears to read "James T. [unclear]".

С К Л А Д Ъ

ВЪ КНИЖНОМЪ МАГАЗИНѢ

„Кіевской Старихы“.

Кіевъ, Безаковская улица, домъ № 14.

—♦♦♦♦♦—
ц. 25 к.